

УДК 342.237.172 (477)

DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2020.13.16>

СПОСОБИ ТА ЗАСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАКОННОСТІ У СФЕРІ ЗАХИСТУ ПРАВ НА ОБ'ЄКТИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Миджин Галина Євгенівна,
аспірант кафедри адміністративно-
правових дисциплін
(Львівський державний університет
внутрішніх справ, м. Львів, Україна)

У статті досліджено способи та засоби забезпечення законності у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності. Розглянуто законність як багатопланове явище – принцип, метод, суспільно-політичний режим. Законність як багатопланове явище є принципом, методом, суспільно-політичним режимом. Визначено, що законність як принцип є первинною щодо методу й режиму у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності. Проаналізовано способи та засоби забезпечення законності у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності для впорядкування суспільних відносин і досягнення мети правового регулювання в цій сфері суспільних відносин. Способи забезпечення законності, маючи свої функції й володіючи специфічними рисами, характеризуються взаємозумовленістю та взаємозв'язком, становлять цілісну систему, мають єдину мету використання, структурно організовані й ієрархічно побудовані. Способи та засоби забезпечення законності у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності покликані створювати умови для реалізації принципу законності в діяльності суб'єктів права, для впорядкування суспільних відносин і досягнення цілей правового регулювання у визначеній сфері суспільних відносин. Спеціально-юридичні способи забезпечення законності у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності представлені системою елементів забезпечення законності: правових засобів з певним суб'єктом і порядком реалізації як способу досягнення мети правового регулювання; способів забезпечення однакової практики реалізації встановлених правових форм правових засобів; організаційно-правових способів.

З'ясовано, що законність у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності передбачає неухильне дотримання правил, що містяться в правових формах, суб'єктами права під час учинення юридично значущих дій у сфері інтелектуальної власності.

Ключові слова: законність, принцип, метод, спосіб, суспільно-політичний режим, право, інтелектуальна власність.

METHODS AND MEANS OF ENFORCEMENT OF LEGALITY IN THE FIELD OF PROTECTION OF INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS

Myzhyn Halyna Eugenivna,
Graduate Student at the Department of
Administrative and Legal Disciplines
(Lviv State University of Internal Affairs,
Lviv, Ukraine)

The article examines the ways and means of ensuring legality in the field of protection of intellectual property rights. Legitimacy is considered as a multifaceted phenomenon –

principle, method, socio-political regime. Legitimacy as a multifaceted phenomenon is a principle, a method, a socio-political regime. It is determined that legality as a principle is primary in relation to the method and regime in the field of protection of intellectual property rights. The methods and means of ensuring legality in the field of protection of intellectual property rights for the regulation of public relations and achieving the goal of legal regulation in this field of public relations are analyzed. Ways of ensuring legality, having their functions and having specific features, are characterized by interdependence and interconnectedness, form a holistic system, have a single purpose, are structurally organized and hierarchically constructed. Ways and means of ensuring legality in the field of protection of intellectual property rights are designed to create conditions for the implementation of the principle of legality in the activities of legal entities, to regulate public relations and achieve the goals of legal regulation in certain areas of public relations. Special legal ways to ensure legality in the field of protection of intellectual property rights are represented by a system of elements of legality: legal means with a certain subject and the order of implementation as a way to achieve the goal of legal regulation; ways to ensure the same practice of implementing the established legal forms of legal remedies; organizational and legal methods. It has been established that legality in the field of protection of intellectual property rights presupposes strict observance of the rules contained in legal forms by subjects of law when performing legally significant actions in the field of intellectual property.

Key words: legality, principle, method, method, socio-political regime, law, intellectual property.

Постановка проблеми. Державне управління у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності може бути результативним, досягати цілей здійснення тільки за умови законності такого управління, оскільки рівень законності слугує головним критерієм оцінювання ефективності всієї системи правового регулювання, показником дієвості права. У юридичній доктрині й у правозастосовній практиці особливої гостроти набуває проблема законності як реального вираження права, так як цей напрям у дослідженні права та законності щодо захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності в правовій науці мало вивчено. Ці обставини безпосередньо пов'язані з характером європейської інтеграції, які торкнулися основ суспільного життя країни, у тому числі захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Аналіз дослідження проблеми. Різноманітні аспекти, що стосуються розкриття змісту й сутності законності у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності, вивчали вчені: В.Б. Авер'янов, О.М. Бандурка, Ю.П. Битяк, В.Т. Білоус, В.В. Богуцький, Н.П. Бортник, С.С. Єсімов, Р.А. Калюжний, М.В. Ковалів, В.К. Колпаков, В.Л. Ортинський, О.І. Остапенко, С.В. Петков, О.П. Рябченко, М.Ф. Селівон, О.В. Серьогін, І.Ю. Хомишин, В.О. Шамрай, Х.П. Ярмакі, С.М. Яровий та ін. Однак єдиного розуміння забезпечення законності у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності права немає, що вказує на актуальність порушеного питання й доцільність дослідження.

Мета статті – дослідження способів і засобів забезпечення законності у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Виклад основного матеріалу. Законність є складним і багатоплановим явищем. Одні вчені розглядають як загальноправовий або галузевий принцип, який орієнтує всіх учасників суспільних відносин на необхідність чіткого й неухильного дотримання положень юридичних приписів. Інші – як принцип діяльності всіх його суб'єктів або виключно суб'єктів, наділених державно-владними повноваженнями. Треті мають на

увазі під законністю вимогу щодо застосування права, щодо суворого та неухильного дотримання в суспільній практиці чинного законодавства [1, с. 71].

Низка вчених, визначаючи законність, указує, що це суворе та неухильне дотримання, виконання, застосування нормативно-правових актів, тобто відзначає, що законність – це діяльність із реалізації права. У юридичній літературі законність позначають як метод державного керівництва суспільством, як суспільно-політичний режим, що передбачає панування права та закону в суспільному житті, неухильне дотримання розпоряджень правових норм усіма учасниками суспільних відносин, послідовну боротьбу з правопорушеннями, сваволею в діяльності посадових осіб, у забезпеченні порядку й організованості в суспільстві.

Обґрунтовано концепцію, яка об'єднує всі викладені вище уявлення про законність як про метод, принцип і режим формування правової держави, реалізації правових норм, в основі яких лежить точне виконання законів і заснованих на них підзаконних нормативно-правових актів усіма державними органами, громадськими організаціями, органами місцевого самоврядування, посадовими особами та громадянами [2, с. 18].

Наявність у науковій літературі зазначених підходів свідчить про багатоплановість законності. На наш погляд, кожен із них відображає реальні, але разом із тим різні сторони досліджуваного явища, а тому протиставлення й механічне об'єднання з метою визначення поняття «законність» недоцільне.

Аналіз змісту наукових концепцій про законність дає змогу зробити висновок, що законність передбачає відповідність усіх правових явищ і процесів положенням Конституції України, міжнародно-правовим актам, ратифікованим Україною, міжнародним і національним правовим принципам, відповідним їм законам, підзаконним актам, правилам поведінки, що містяться в інших формах права. Вимога про відповідність правових явищ і процесів правилам, що є в правових формах, визначає сутність законності.

Розуміння законності як принципу юридично значимої діяльності або вимоги до неї є первинним щодо визначення як методу та режиму, оскільки існування методу та режиму законності можливо, коли діяльність суб'єктів права відповідає критерію юридичної правомірності, тобто має властивість законності.

Законність не є діяльністю, але свідчить про її якість або інших правових явищ і процесів, що вказує на відповідність цих явищ нормам чинного законодавства. Законність фактично є характеристикою діяльності та вимогою до неї. Під змістом законності розуміється дотримання абсолютно всіма суб'єктами права під час учинення юридично значимих дій чинних законів, правил, установлених в інших правових формах. Законність визначається не тільки тим, що потрібно виконувати, а й тим, як це виконувати.

У юридичній літературі виділяються принципи законності, під якими розуміються орієнтири – керівні основи, що визначають сутність і вказують, як необхідно застосовувати норми щодо критерію юридичної правомірності. До принципів законності зараховують принципи єдності законності, її загальності, доцільності нормативно-правових актів, гарантованості або реальності. Існування принципу гарантованості зумовлено необхідністю забезпечення законності всіх правових явищ і процесів [3].

У юридичній науці виділяють способи забезпечення, під якими розуміються спеціальні засоби, заходи, умови й інститути, що забезпечують дотримання правових приписів, засоби, що створюють умови для реалізації принципів у діяльності суб'єктів. Поняття способу забезпечення законності визначається через поняття засобу забез-

печення. Зазначені поняття не є однорідними. Засіб і спосіб варто співвідносити як інструмент та умови використання [4, с. 21]. Способи забезпечення законності зумовлені умовами життя суспільства.

У науковій літературі запропоновано багато класифікацій способів забезпечення законності. Виділяють загальні та спеціально-юридичні. До загальних зараховують економічні, політичні, ідеологічні, громадські способи.

Громадські способи забезпечення законності, на думку вчених, представлені діяльністю інститутів громадянського суспільства, що створюються для залучення населення до участі в правоохоронній діяльності.

Щодо переліку й кількості спеціально-юридичних способів забезпечення законності у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності в науковій літературі єдність думок відсутня. До них зараховують незалежне правосуддя, державний і громадський контроль, удосконалення законодавства, правоохоронну діяльність, діяльність правозахисних організацій, адвокатури, інститути скарг, заяв громадян і юридичної відповідальності, організаційні гарантії, спрямовані на оптимізацію структури державного апарату, належний підбір і розстановку кадрів.

Спеціально-юридичними способами забезпечення законності у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності є контроль, нагляд та оскарження в різних видах. Контроль і нагляд універсальні, покликані забезпечити законність у діяльності фізичних і юридичних осіб, органів публічної влади.

Незважаючи на важливість контролю та нагляду як способів забезпечення законності у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності, широке використання цих понять у чинних нормативно-правових актах, законодавцем не вироблено єдиного підходу до співвідношення. У юридичній літературі ці питання є дискусійними.

Виходячи з аналізу обґрунтованих у юридичній літературі точок зору, серед ознак контролю можемо виділити такі:

- змістом контролю у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності є перевірка, спостереження за законністю й доцільністю прийнятих підконтрольними суб'єктами рішень, здійснюваних дій або бездіяльності, результативність та ефективність діяльності зазначених суб'єктів;

- контроль у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності застосовується щодо підлеглих суб'єктам контролю об'єктів; цілями контролю є своєчасне отримання інформації про досягнення поставлених цілей, налагодження функціонування об'єкта, досягнення якісних змін. Увага звертається на відхилення фактичних показників від передбачених законодавством, що дає змогу вносити корективи;

- суб'єкт контролю в результаті контрольних заходів має право прийняти рішення на власний розсуд, у тому числі з питань доцільності діяльності підконтрольного об'єкта. Суб'єкт контролю має право, але не зобов'язаний ужити за результатами контролю конкретні заходи; перелік методів контролю не є закритим, суб'єкт контролю має право застосовувати не передбачені в нормативно-правових актах методи [5, с. 102–104].

Залежно від суб'єктів контроль поділяється на державний, громадський.

Наглядова діяльність органів публічної влади має превентивний характер. Результати, отримані під час здійснення наглядової діяльності, можуть стати підставою для провадження в справі про адміністративне правопорушення або дисциплінарного провадження.

Отримані в ході наглядової діяльності органів публічної влади у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності фактичні дані можуть бути використані як докази в провадженні в справі про адміністративне правопорушення, у межах кримінального та цивільного судочинства.

З позиції теорії управління нагляд є видом соціального контролю. З погляду видів управлінської діяльності контроль і нагляд – самостійні легалізовані форми, що здійснюються за допомогою різних методів і форм впливу, які мають різні цілі та сферу застосування.

Нагляд є способом забезпечення законності в діяльності організаційно не підпорядкованих суб'єктам нагляду осіб. Порядок здійснення, можливі результати суворого регламентовані законом. Контроль щодо організаційно не підпорядкованих суб'єктів гарантує свободу підприємницької діяльності.

На думку Є.В. Когутича, уся контрольна діяльність підпорядкована законодавчому органу, який своїми правотворчими діями уповноважує конкретний контролюючий орган діяти тим або іншим чином [6, с. 98]. Контрольні органи, на відміну від наглядових, щоб забезпечити досягнення суб'єктом поставленої мети, мають право безпосередньо впливати на поточну діяльність шляхом відповідних указівок.

Принципи державного нагляду та контролю ґрунтуються на певних засадах, різних за своєю сутністю і призначенням: засадах державного управління, правових канонах і положеннях державної політики та правового регулювання відносин у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності [7, с. 37].

Особлива роль під час здійснення контролю у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності належить судам. Реалізуючи стримуючі повноваження в межах системи поділу влади, здійснюють опосередкований вплив на діяльність публічної влади, тим самим контролюючи її. У результаті розгляду спору між органом публічної влади й автором, правовласником суди вправі давати органам влади обов'язкові вказівки на вчинення дій, наприклад, шляхом направлення окремих ухвал.

До спеціально-юридичних способів забезпечення законності у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності можна зарахувати створення державою юридичних засобів, що мають основною метою реальне забезпечення законності в правовій державі. Ця позиція обґрунтовується тим, що основною ознакою юридичних засобів є закріплення в законодавстві.

Важливі юридичні засоби, що забезпечують режим законності, фіксуються в нормативно-правових актах, набуваючи юридичного характеру. Ознакою юридичних засобів у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності є те, що вони створюються державою для специфічної мети – підтримки реального режиму законності в зазначеній сфері.

На думку Е.М. Ордулі, реалізація встановлених державою прав можлива за допомогою обов'язкового нормативно-правового закріплення; специфічної мети; системного та комплексного характеру; особливої структури; зв'язку з правовими процедурами [8, с. 58].

Право, обов'язок, механізми реалізації права належать до правових засобів. Без закріплення засобів, що дають змогу досягати мету правового регулювання, неможливо реалізувати норму права, а отже, неможливо забезпечити дотримання вимоги законності у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Права можуть бути захищені та відновлені або реалізовані за допомогою подачі заяви й здійснення уповноваженими органами публічної влади певних дій. Заява та правозастосовна діяльність є засобами для досягнення цілей захисту прав або їх реалізації. Ці засоби повинні бути регламентовані належним чином, щоб можливість реалізувати або відновити право була реальною. Норма, що встановлює юридичні засоби, має бути якісною.

Якість норми визначається здатністю задовольняти потреби в правовому регулюванні суспільних відносин, має на увазі відповідність норми нормам права, які мають вищу

юридичну силу, принципам права; узгодженість і відсутність протиріч норм права; визначеність формулювань; відсутність прогалин у правовому регулюванні; наявність санкцій за невиконання норм права; відсутність посилай на неприйнятні норми.

Якщо виходити з того, що засіб – це інструмент, а спосіб – технологія використання інструменту, то способи забезпечення законності припускають можливість вибору варіантів досягнення мети правового регулювання за допомогою різного набору правових засобів, визначення механізму реалізації обраних засобів.

Установлені в законодавстві правові засоби, що визначають права й обов'язки суб'єктів господарської діяльності, правила її здійснення, повноваження органів публічної влади та порядок здійснення діяльності, належать до спеціальних юридичних способів забезпечення законності у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності. Важливо не тільки закріпити в праві якісний засіб, а й забезпечити ефективну реалізацію шляхом однакового розуміння використання.

Установлення правових засобів і підвищення якості може привести до бажаного результату за умови належного використання в сукупності з іншими засобами, так як підвищення якості способу забезпечення законності у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності можливо при системному підході до застосування зазначених способів.

До способів, спрямованих на забезпечення законності у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності, належать способи забезпечення однакової практики реалізації правових засобів. Способами забезпечення законності є організаційно-правові способи, матеріально-технічне, фінансове, кадрове забезпечення реалізації встановлених у праві засобів.

Способи забезпечення законності у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності структурно організовані й ієрархічно вибудовані. Правові засоби щодо інших способів є первинними, без них використовувати інші способи неможливо.

Сукупність способів забезпечення законності має всі ознаки єдиної системи. Ця система способів, на наш погляд, є повною, що дає змогу забезпечити законність у сфері правового регулювання діяльності суб'єктів права у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності. Набір цих способів, зокрема набір правових засобів, у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності може бути різний залежно від того, у чийй діяльності забезпечується законність органів публічної влади або суб'єктів господарювання, або щодо яких здійснюється державне управління.

Контрольні повноваження у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності як правовий засіб покликані забезпечувати законність у діяльності органів публічної влади, а наглядові – насамперед у діяльності невідладних суб'єктів. Усі способи забезпечення законності за програмними цілями можна класифікувати на способи виявлення порушень законності та способи превенції порушень. Виявлення порушень законності має на увазі виявлення причин та умов, що сприяють порушенням.

Способи забезпечення законності у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності можуть бути класифіковані залежно від виду суб'єкта, у діяльності якого належить забезпечити законність, на способи забезпечення законності в діяльності юридичних і фізичних осіб і способи забезпечення законності в діяльності органів публічної влади.

Серед способів забезпечення законності в діяльності фізичних і юридичних осіб та органів публічної влади можна виділити способи, спрямовані на превенцію порушень законності, з одного боку, на виявлення порушень законності – з іншого.

У діяльності фізичних і юридичних осіб до способів, спрямованих на превенцію порушень законності у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності, зараховані спеціально-юридичні засоби, закріплені в правовій нормі, що дають змогу

реалізувати нормативно встановлені права й обов'язки, забезпечити однакове тлумачення правової норми, роз'яснення змісту шляхом надання консультацій.

До способів забезпечення законності в діяльності фізичних і юридичних осіб, які спрямовані на виявлення порушень, зараховано спеціально-юридичні, що включають нагляд за дотриманням норм права. У діяльності органів публічної влади до способів виявлення порушень законності варто зарахувати контроль і нагляд.

До способів забезпечення законності у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності, спрямованих на превенцію порушень у діяльності органів публічної влади, належать спеціально-юридичні способи – сукупність установлених у законодавстві правових засобів: детальна регламентація повноважень органів публічної влади та порядку реалізації, організаційно-правові способи, спрямовані на забезпечення однакового застосування правових норм, що визначають повноваження органів публічної влади й порядок реалізації.

До способів, спрямованих на превенцію порушень законності у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності в діяльності органів публічної влади, на нашу думку, варто зарахувати інститут юридичної відповідальності посадових осіб за прийняття протиправних рішень.

Принцип законності у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності реалізується через відповідність діяльності адміністративно-громадських органів установленому в процесуальних нормах порядку, отже, створюються передумови для всебічного розгляду справи, для реалізації прав учасників процесу за вчинення незаконних дій або допущення бездіяльності.

Важливу роль у забезпеченні законності діяльності органів державної влади, у тому числі тих, що здійснюють повноваження у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності, виконують Верховна Рада, Президент, Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади, уповноважені здійснювати захист прав на інтелектуальну власність, суди. Органи виконавчої влади не просто спільність однорідних одиниць, а цілісна система, тобто така сукупність, у якій усі складники (окремі органи та їх структурні підрозділи) є взаємопов'язаними й водночас становлять самостійні підсистеми зі своїми особливостями структури, функцій, компетенції [9, с. 25].

Як зазначає О.М. Волощенко, створення спеціалізованого суду з розгляду спорів інтелектуальної власності, безумовно, є прогресивним дієвим завданням у питаннях подолання проблеми забезпечення законності в цій сфері [10, с. 12].

Суди наділені повноваженнями з розгляду справ про адміністративні правопорушення. Як суб'єкти адміністративної юрисдикції, вони здійснюють діяльність, спрямовану на застосування заходів адміністративної відповідальності; здійснюють контроль законності рішень і діянь органів державної влади, прийнятих під час реалізації функцій у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Висновки. Законність у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності передбачає неухильне дотримання правил, що містяться в правових формах, суб'єктами права під час учинення юридично значущих дій у сфері інтелектуальної власності. Законність як багатопланове явище є принципом, методом, суспільно-політичним режимом. Визначення законності як принципу юридично значимої діяльності або вимоги до неї є первинним щодо визначення методу та режиму у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності.

Способи та засоби забезпечення законності у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності покликані створювати умови для реалізації принципу законності в діяльності суб'єктів права, для впорядкування суспільних відносин і досягнення мети правового регулювання в цій сфері суспільних відносин.

Установлені в законодавстві правові засоби, що визначають права й обов'язки суб'єктів господарської діяльності та правила здійснення, повноваження органів публічної влади й порядок діяльності, належать до спеціальних юридичних способів забезпечення законності у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності поряд з організаційно-правовими способами, способами забезпечення однакової практики використання правових засобів.

Спеціально-юридичні способи забезпечення законності у сфері захисту прав на об'єкти інтелектуальної власності представлені системою елементів забезпечення законності: правових засобів з певним суб'єктом і порядком реалізації як способу досягнення мети правового регулювання; способів забезпечення однакової практики реалізації встановлених правових форм правових засобів; організаційно-правових способів.

Список використаних джерел:

1. Марушій О.А. Генеза розуміння законності як основоположного принципу діяльності органів державного управління. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2016. № 850. С. 70–74.
2. Каленіченко Л.І. Юридична відповідальність працівників Національної поліції України як спосіб забезпечення законності в її діяльності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 2. С. 17–20.
3. Яковлев А.А. Проблеми законності і її забезпечення в процесі конституційної модернізації України. *Право і громадянське суспільство*. 2016. URL. cslaw.knu.ua/index.php/arkhiv-nomeriv/3-11-2015/item/228-problemy-zakonnosti-i-yiyi-zabezpechennya-v-protsezi-konstytutsiynoyi-modernizatsiyi-ukrayiny-yakovliev-a-a.
4. Мельник Р. Принцип законності vs принцип правомірності до питання про оновлення юридичних засад діяльності органів публічної влади. *Право України*. 2018. № 11. С. 14–31.
5. Ковалів М.В., Єсімов С.С., Лозинський Ю.Р. Правове регулювання правоохоронної діяльності : навчальний посібник. Львів : ЛьвДУВС, 2018. 323 с.
6. Когутич Є. Принципи як складовий елемент контролю за діяльністю приватних виконавців в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 1. С. 95–101.
7. Єсімов С.С., Бондаренко В.А. Принципи організації та здійснення державного нагляду і контролю у сфері освіти *Соціально-правові студії: науково-аналітичний журнал*. 2018. Вип. 2. С. 32–38.
8. Ордулі К. До питання про правовий механізм захисту прав інтелектуальної власності в Україні. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2019. № 9. С. 55–64.
9. Ковалів М.В., Стахура І.Б. Особливості адміністративно-правового статусу органів виконавчої влади. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія «Юридичні науки». 2014. № 807. С. 22–26.
10. Волощенко О. Проблеми удосконалення права інтелектуальної власності в умовах євроінтеграції. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 4. С. 10–14.